

International
Labour
Organization

BƏT-in Təlimat Qeydi

► Daha çox və daha yaxşı iş yerlərinin açılması

Ədalətli keçid üçün dayanıqlı
müəssisələrin Milli səviyyədə
müəyyən edilmiş töhfələrə
inteqrasiyası

► Əsas çıxarışlar

Milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələr (MMT) iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə və Paris Sazişinin məqsədlərinə çatmaq üçün ölkələrin götürdüyü öhdəlikləridir. MMT-lər həm də milli investisiya planları və milli inkişaf planları kimi xidmət edə bilər və adətən iqtisadiyyata geniş təsir göstərir. Ədalətli keçid prinsiplərinin MMT-lərə integrasiyası iqlim ambisiyalarının əsas stimulu və davamlı inkişafın vasitəsidir.

Dayanıqlı müəssisələrin inkişafı ölkələrin öz MMT-lərinə nail olmaq, ədalətli keçidi təmin etmək və layiqli iş imkanlarını maksimum dərəcədə artırmaq üçün vacibdir. Müxtəlif növ və ölçülü davamlı müəssisələr iqtisadi artımın və innovasiyaların mühərriki kimi xidmət edir, daha çox və daha yaxşı iş yerlərinin yaradılmasının açarındır və dayanıqlı və inklüziv iqtisadiyyatlara keçidin inkişafı üçün əsasdır.

Bu qeyd ədalətli keçid üçün dayanıqlı müəssisələrin MMT-lərə integrasiyasına dair təlimat verir. Bu, davamlı müəssisələri təşviq edən mütəxəssislər, habelə öz ölkələrinin MMT proseslərində iştirak edən hökumətlərin, işçi və işəgötürənlər təşkilatlarının nümayəndələri üçün nəzərdə tutulub.

Ədalətli keçid layiqli iş imkanları yaratmaqla, bərabərsizliyi azaltmaqla və heç kimi geridə qoymadan ekoloji cəhətdən davamlı iqtisadiyyatları təşviq edir. Bu, iqlim və ekoloji fəaliyyətin sosial və iqtisadi imkanlarının, o cümlədən dayanıqlı müəssisələr üçün əlverişli mühitin yaradılmasını, eyni zamanda problemləri minimuma endirərək və onları diqqətlə idarə etməyi nəzərdə tutur.

Müəssisələr və onların işçiləri
üçün iqlim dəyişikliyi və
əlaqədar tədbirlərdən əsas
təhlükələr hansılardır?

► Əsas təhlükələr

► İqlim təsirləri təbiətdən asılı olan biznesləri təhdid edir

Bu cür təsirlər mal və xidmətlərin çatdırılması üçün təbiətdən birbaşa və ya dolayısı ilə asılı olan bir çox müəssisələr üçün sektorlar üzrə risklər yaradır.

► Ekstremal hava hadisələrinin əhəmiyyətli sosial və iqtisadi xərcləri vardır

Onlar biznes aktivlərinə zərər verə, əməliyyatları və təchizat zəncirlərini poza, iş itkilərinə səbəb ola, məhsuldarlığı azalda və həm işçilərin, həm də işəgötürənlərin sağlamlığı və təhlükəsizliyinə təhlükə yarada bilər.

► Qeyri-bərabər keçid fərqli problemlər yaradır

Bunlar maliyyə çatışmazlığından və müəssisələr üçün uyğunluq tələblərinin işçilərin sosial müdafiəsindəki boşluqlara dəyişdirilməsinə qədər dəyişə bilər.

► Enerji təhlükəsizliyi riski

İqlim şokları və yüksək keçid xərcləri ilə kəskinləşən əlverişli, etibarlı və dayanıqlı elektrik enerjisinə məhdud çıxış bütün növ və ölçülü müəssisələr üçün maliyyə və əməliyyat riskləri yaradır.

► Müəssisə spektri üzrə müxtəlif təhdidlər

Müəssisə spektri boyu mikro, kiçik və orta ölçülü müəssisələr (MKOB), qeyri-rəsmi iqtisadiyyatdakı iqtisadi bölmələr, kooperativlər və digər sosial və həmrəylik iqtisadiyyatı qurumları və iri müəssisələr iqlim dəyişikliyi və əlaqədar siyasətlərdən yaranan müxtəlif risklərlə üzləşirlər.

**Ölkələr öz MMT-lərində ədalətli
keçid üçün dayanıqlı müəssisələrə
diqqət yetirməklə hansı potensial
imkanlardan istifadə edə bilərlər?**

- **Sosial, ətraf mühit və məşğulluq gəlirləri ilə iqtisadi artımın təmin edilməsi**
 - Mövcud sektorlar çevrildikcə və aşağı emissiyalı sektorlar formalaşdıqca, davamlı müəssisələr vasitəsilə
- **Yeni biznes imkanları ilə iqtisadi diversifikasiyaya nail olmaq**
 - eyni zamanda məhsuldarlığı, innovasiyanı və rəqabət qabiliyyətini artırmaq.
- **Yaşıl və davamlı bizneslərlə iqlimin uyğunlaşma məqsədlərinin həyata keçirilməsi**
 - müxtəlif növ və ölçülü dayanıqlı müəssisələr karbonsuzlaşır, iqlim risklərinə uyğunlaşır, yeni bazarlarda böyüyür, işçiləri müdafiə edir və layiqli iş yerləri yaradır.
- **İnnovasiya və texnologiya transferinin dəstəklənməsi**
 - dayanıqlı müəssisələr ekoloji cəhətdən təmiz texnologiyalar qəbul etdikdə və lokallaşdırdıqca, səmərəliliyi artırır, xərcləri azaldır, bazara çıxışı genişləndirir və innovativ biznes modellərini inkişaf etdirir.
- **Təchizat və dəyər zəncirlərinin gücləndirilməsi**
 - Müəssisələr dayanıqlılıq yaratdıqca, emissiyaları azaltdıqca, məsuliyyətli biznes təcrübələrini dəstəklədikcə və istehsalın bütün pillələrində layiqli işi dəstəklədikcə
- **Hec bir müəssisəni və işçilərini geridə qoymamaq**
 - Dayanıqlı müəssisə inkişafı vasitəsilə ədalətli keçid kimi sosial-iqtisadi zəifliklərlə üzləşənləri gücləndirir, dayanıqlı aşağı karbonlu iqtisadiyyata daxil olmağa kömək edir və qeyri-formal iqtisadiyyatın rəsmiləşdirilməsini dəstəkləyir.
- **Ədalətli keçid üçün maliyyə investisiyalarının stimullaşdırılması**
 - Keçidin ekoloji və sosial əsaslarını dəstəkləmək və dayanıqlı müəssisələrə, kiçik və orta ölçülü müəssisələr və kooperativlərdən tutmuş iri firmalara, emissiyaları azaltmaq, davamlılığını artırmaq, müəssisə səviyyəsində keçidləri həyata keçirmək və layiqli iş yerləri yaratmaq imkanı vermək üçün dövlət və özəl mənbələrdən və maliyyə institutlarından.

Dayanıqlı müəssisələri MMT-lərə integrasiya edərkən nələri əzərə almaq lazımdır?

- **MMT-i tərtib edərkən effektiv sosial dialoqun təmin edilməsi** – real iqtisadi subyektlərin, xüsusən də işçi və işəgötürən təşkilatlarının perspektivlərini və narahatlıqlarını başa düşmək üçün əsasdır.
- **MMT-də ədalətli keçidin möhkəmləndirilməsi** – iqlim məqsədləri ilə ədalətli keçid arasında güclü əlaqənin yaradılması iqlim fəaliyyətində sosial və məşğulluq məsələlərinin həlli üçün vacib olardı.
- **Müxtəlif dayanıqlı müəssisələrin iqlim fəaliyyətinin və layiqli işin aparıcıları kimi yerləşdirilməsi** – ətraf mühit, sosial və məşğulluq sahəsində qazancların əldə edilməsində müxtəlif növ və ölçülü dayanıqlı müəssisələrin, o cümlədən KOB-ların və kooperativlər və digər SHİ qurumlarının rolunu açıq şəkildə vurğulamaq.
- **Dayanıqlı müəssisələr üçün əlverişli mühitin yaradılması** – digərləri arasında, biznesin inkişafı xidmətlərinin göstərilməsi, təşviq və ya subsidiyaların təklif edilməsi, tənzimləyici və ya siyasi islahatların həyata keçirilməsi kimi sahələrdə siyasi dəqiqliyi və müəssisənin inkişafına dair aydın öhdəlik təklif edə bilən əlverişli mühiti MMT-lərə aydın şəkildə daxil etmək.
- **Təchizat və dəyər zəncirlərinin inkişaf etdirilməsi və gücləndirilməsinə diqqət yetirmək** – MMT-lərdə yeni malların və ya əmtəə əsaslı təchizat və dəyər zəncirlərinin yaradılması və mövcud olanların dayanıqlığının artırılması üçün yolların təsvir edilməsi.

➤ **Məsuliyyətli işgüzar davranışı təşviq etmək** – layiqli və məhsuldar əməklə bağlı fikirləri müəssisələrin iqlim və ətraf mühitlə bağlı fəaliyyətlərinə və lazımı araşdırma tədbirlərinə daxil etmək. BƏT-in Çoxmillətli Müəssisələr və Sosial Siyasətlə bağlı Prinsiplərin Üçtərəfli Bəyannaməsi, BMT-nin Biznes və İnsan Hüquqları üzrə Rəhbər Prinsipləri və Məsuliyyətli İşgüzar Davranış üzrə Çoxmillətli Müəssisələr üçün İƏTİ-nin Təlimatları ədalətli kontekstdə müvafiq müəssisələr üçün təlimat verir.

➤ **Davamlı müəssisələrin inkişafı və ədalətli keçid məqsədləri üçün maliyyələşdirmənin MMT-lərə integrasiyası** – iqlim və ədalətli keçid məqsədlərini dövlət və özəl maliyyəsini səfərbər edən və bütün növ və ölçülü müəssisələr üçün kapitala çıxışı asanlaşdıran maliyyələşdirmə strategiyaları ilə açıq şəkildə əlaqələndirmək.

➤ **Dayanıqlı müəssisələr və layiqli əmək üçün karbon bazarlarından istifadə etmək** – ədalətli keçidi həyata keçirmək üçün bütün növ və ölçülü müəssisələrin karbon bazarlarında iştirakına dəstək verən MMT-lərə öhdəliklərin daxil edilməsi.

➤ **İş dünyası oyunçularının iştirakı ilə MMT-nin həyata keçirilməsinə dair öhdəlik götürməks** – hər kəs üçün ədalətli keçidi inkişaf etdirmək üçün işçi və işəgötürən təşkilatlarını, müvafiq nazirlikləri, maliyyə institutlarını və müəssisələrə dəstək agentliklərini cəlb edən bütün hökumət və bütün cəmiyyət yanaşmasının təmin edilməsi.

1. Milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələr nədir?

Milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələr (MMT) Paris Sazişinə əsasən ölkələr tərəfindən müəyyən edilmiş iqlim öhdəlikləri və ya iqlim planlarıdır¹. Onlar istiləşməni 1,5°C-ə qədər məhdudlaşdırmaq, eləcə də iqlim təsirlərinə uyğunlaşmaq kimi qlobal məqsədə nail olmaq üçün emissiyaların azaldılması istiqamətində hər bir ölkənin öhdəliklərini və planlarını təsvir edir və bu səylər üçün adekvat maliyyə dəstəyinin təmin edilməsi yollarını müəyyənləşdirir. MMT-lər hər bir ölkənin imkanlarını əks etdirərək tədricən artan hədəflərlə beş ildən bir yenilənməlidir. Onlar adətən hökumətin ən yüksək səviyyələrində təsdiqlənən siyasi olaraq dəstəklənən planları təmsil edirlər².

Kollektiv olaraq, MMT-lər dünyanın Paris Sazişinin uzunmüddətli məqsədlərinə, yəni qlobal istixana qazları (İQ) emissiyalarının mümkün qədər tez pik həddə çatması və daha sonra mövcud olan ən yaxşı elmi məlumatlara əsaslanaraq sürətlə azaldılması kimi məqsədlərə nail olub-olmadığını müəyyən edir. MMT-lər həmçinin, xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün artan narahatlıq doğuran uyğunlaşma prioritetlərini müəyyən etməyə xidmət edə bilər. 2015-ci ildə Paris Sazişinin qəbulundan sonra ölkələr əhəmiyyətli irəliləyişlər və mühüm öhdəliklər götürmüşlər. Bununla belə, ölkələrin öz MMT-lərindəki öhdəlikləri indiyədək yerinə yetirilməyib, dünya bu əsr ərzində temperaturun 2,6-3,1°C artması yolundadır³. Ölkələr 2025-ci ildə başa çatacaq MTM-lərin üçüncü raundunu (çox vaxt MMT 3.0 olaraq adlandırılır) hazırlayır ki, bu da emissiya boşluğunu aradan qaldırmaqla ambisiyaları artırmaq üçün mühüm fürsətdir.

► 1.1. MMT-lər davamlı inkişaf və ədalətli keçidlə necə kəsişir?

MMT-lər iqlim dəyişikliyinə azaldılması və uyğunlaşdırılması üzrə milli planlar olsa da, onlar “milli investisiya planları və milli inkişaf planları” kimi də xidmət edə bilər⁴. Onlar adətən bütün iqtisadiyyata geniş təsir göstərir və iqlim fəaliyyətinin sosial və məşğulluq ölçülərinə çəkinmədən müraciət edən davamlı inkişafa doğru transformativ dəyişiklik etmək imkanı təqdim edir. Bundan əlavə, MMT-lər iqtisadi artımı stimullaşdırır, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsini təşviq edir və maliyyə axınlarını uyğunlaşdırır, eyni zamanda dayanıqlı müəssisələrin və layiqli əməyin potensialını artırır daha çox və daha yaxşı iş yerlərinin açılmasına şərait yarada bilər.

MMT-lərdə ədalətli keçid prinsiplərinin inteqrasiyası iqlim ambisiyalarının əsas stimulu və davamlı inkişafın vasitəsi kimi xidmət edir⁵. Ədalətli keçid layiqli iş imkanları yaratmaqla, bərabərsizliyi azaltmaqla və heç kimi geridə qoymadan ekoloji cəhətdən davamlı iqtisadiyyatları əhatəli şəkildə təşviq edir. O, dayanıqlı müəssisələr üçün əlverişli mühitin yaradılması da daxil olmaqla, iqlim və ətraf mühitlə bağlı fəaliyyətin sosial və iqtisadi potensialının maksimum dərəcədə artırılmasını, eyni zamanda pozuntuları minimuma endirərək və diqqətlə idarə etməyi nəzərdə tutur⁶. Bundan əlavə, ədalətli keçid ətraf mühit, sosial və iqtisadi aspektlərə inteqrasiya olunmuş yanaşmanı təşviq edərək, bütün səviyyələrdə və müxtəlif sahələrdə siyasi uyğunluğu təşviq edir. Əsas odur

1 Ətraflı məlumat üçün baxın: [Milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələr](#)

2 Ətraflı məlumat üçün baxın: [MMT-lər nədir və onlar iqlim hərəkətini necə aparırlar?](#)

3 BMT-nin Ətraf Mühit Proqramı. 2024. [Emisiya boşluğu hesababı 2024](#).

4 Ətraflı məlumat üçün baxın: [MMT-lər haqqında hər şey](#)

5 BƏT. 2024. [MMT-lərdən iddialı iqlim fəaliyyətində ədalətli keçid vasitəsi kimi istifadə edilməsi](#).

6 Beynəlxalq Əmək Konfransı. 2023. [Hamı üçün ekoloji cəhətdən davamlı iqtisadiyyatlara və cəmiyyətlərə ədalətli keçidlə bağlı qətnamə](#)

ki, o, real iqtisadi subyektlərin - işçilərin və işəgötürənlərin fəal iştirakı, eləcə də maraqlı tərəflərin iştirakı ilə səmərəli sosial dialoqa əsaslanır və bununla da MMT-lərin geniş əsaslı sahibliyini dəstəkləyir.

İqlim siyasətinin hazırlanmasında BƏT-in əsas rolu

BƏT iqlim və ətraf mühit dəyişikliyi sosial və məşğulluq ölçülərini beynəlxalq, regional və milli səviyyələrdə iqlim siyasəti proseslərinə inteqrasiya etmək səylərinə rəhbərlik edir.

MMT-lər hər kəs üçün ekoloji cəhətdən dayanıqlı iqtisadiyyatlara və cəmiyyətlərə ədalətli keçid üçün BƏT-in 2015-ci il Təlimatlarına əsaslanaraq ədalətli keçidi dəstəkləmək üçün dayanıqlı müəssisələrin və layiqli iş yerlərinin yaradılmasının təşviqi üçün mühüm giriş nöqtəsini təmsil edir və [BƏT-in 2015-ci il üçün Ekoloji Dayanıqlı İqtisadiyyatlara və Cəmiyyətlərə Ədalətli Keçid Üzrə Təlimatlarına](#) əsaslanır. Bununla əlaqədar olaraq, BƏT-in Təlimatları doqquz əsas sahədə siyasətdən ibarət hərtərəfli çərçivəni təqdim edir: makroiqtisadi və artım siyasətləri; sənaye və sektoral siyasət; müəssisə siyasəti; bacarıqların inkişafı; əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi; sosial müdafiə; aktiv əmək bazarı siyasətləri; hüquqlar; və sosial dialoq və tripartizm. Beynəlxalq Əmək Konfransı tərəfindən 2023-cü ildə qəbul edilmiş [Qətnamə](#) BƏT Təlimatlarını siyasətin formalaşdırılması üçün mərkəzi istinad və ədalətli keçid üzrə fəaliyyət üçün əsas kimi təsdiq etmişdir. O, həmçinin bütün səviyyələrdə və müxtəlif sahələr boyunca siyasi uyğunluğun gücləndirilməsini, eləcə də ədalətli keçid üçün adekvat maliyyə təminatının mövcud olmasını tələb edir.

MMT-lərdə ədalətli keçidə müraciət etmək üçün [BƏT ölkələrə milli iqlim planlarını hazırlamağa kömək etməyə çalışır](#) ki, bunlar: i) milli prioritetlərə əsaslanan; ii) iqlim dəyişikliyi və iqlim tədbirlərinin sosial və məşğulluğa təsirlərini həll etmək; iii) təsirli giriş nöqtələri təklif etmək; iv) sosial dialoqa və maraqlı tərəflərin cəlb edilməsinə əsaslanır və; v) həssas qrupların ehtiyaclarına diqqət yetirmək.

BƏT iqlim fəaliyyətində layiqli əmək və sosial ədalətə müraciət etmək üçün 187 Üzv Dövlətin hökumətləri, işəgötürənlər və işçi təşkilatlarını təmsil edən üçtərəfli tərəfdaşlarla işləyir.

Key role

2. MMT-lərin uğuru üçün dayanıqlı müəssisələr niyə vacibdir?

İqlimlə bağlı sosial, iqtisadi və ekoloji təsirlərin, eləcə də siyasi tədbirlərin kəsişməsində istehsal, kənd təsərrüfatı, enerji, nəqliyyat, mədənçixarma və başqaları kimi müxtəlif sektorlarda fəaliyyət göstərən müəssisələr var. Bu müəssisələr özəl və ya dövlət ola bilər, ölçüsü və növünə görə mikro, kiçik və orta ölçülü müəssisələr və kooperativlər və digər sosial və həmrəylik iqtisadiyyatı (SHİ) qurumlarından iri transmilli korporasiyalara qədər dəyişir. Bundan əlavə, müxtəlif müəssisələr formal iqtisadiyyatda fəaliyyət göstərsə də, iqtisadi vahidlərin əksəriyyəti, xüsusən də inkişaf etməkdə olan ölkələrdə qeyri-rəsmidir. Əksər hallarda belə qeyri-rəsmi müəssisələr mikro müəssisələr (öz hesabında işləyən işçilər də daxil olmaqla) və kiçik müəssisələr olur.⁷

⁷ BƏT. 2021. [Müəssisənin rəsmiləşdirilməsi: Giriş](#). Tematik xülasə 1/2021.

Bütün növ və ölçülü müəssisələr ölkələrin sosial və iqtisadi mənzərəsində mühüm rol oynasalar da, onlar:

- ▶ hələ də iqlim və ətraf mühitin dəyişməsi və bununla bağlı siyasət və tədbirlər nəticəsində əhəmiyyətli problemlər və pozulmalarla üzləşirlər.
- ▶ ədalətli keçidin əldə edilməsində, dayanıqlı, aşağı karbonlu iqtisadiyyatın qurulmasında, layiqli iş yerlərinin yaradılmasında və daha çox və daha yaxşı iş yerlərinin yaradılmasının stimullaşdırılmasında əsas oyunçulardır.

MMT-lərin tərtib edilməsinin və hazırlanmasının müəssisələr üçün əhəmiyyətli təsiri var, çünki bu iqlim planları adətən bir çox sektoru əhatə edir və *geniş iqtisadi* əhatə dairəsi var. Bu, daha da aktualdır, çünki müəssisələr texnoloji və təşkilati dəyişiklikləri idarə edir, həmçinin iqlim, sosial və iqtisadi məqsədlərə nail olmaq üçün vacib olan innovativ məhsullar və həllər hazırlayır. Eyni zamanda, müəssisələr yüksək ilkin xərclər, məhdud maliyyələşdirmə, bacarıq boşluqları, əlverişli texnologiyalara çıxışın olmaması kimi mühüm problemlərlə üzləşməkdə davam edir. Əsas siyasi çərçivə kimi MMT-lər dayanıqlı müəssisələrin inkişafını dəstəkləyə bilər, xüsusən də nəzərdə tutulan investisiyalar əlverişli biznes mühitini stimullaşdırmaq üçün müddəaları əhatə edərsə - hamı üçün ədalətli keçidə nail olmağa kömək edir və iqlim fəaliyyətinin müəssisələr və insanlar üçün məqsəduyğun olmasını təmin edir.

▶ 2.1. Müəssisələr və onların işçiləri üçün iqlim dəyişikliyi və əlaqədar tədbirlərdən əsas təhlükələr hansılardır?

İqlim təsirləri bütün növ və ölçülü müəssisələr, eləcə də onların işçiləri üçün bir sıra təhlükələr yaradır. Bundan əlavə, bəzi iqlim tədbirləri bizneslərə mənfi təsir göstərə biləcək problemlər yarada bilər. Bu təhdidlər məhsuldarlığı və rəqabət qabiliyyətini zəiflədə, müəssisələrin böyümə və layiqli iş yerləri yaratmaq imkanlarını məhdudlaşdırır və nəticədə daha geniş iqtisadiyyata təsir göstərə bilər.

▶ İqlim təsirləri təbiətdən asılı olan biznesləri təhdid edir

Bir çox müəssisə kənd təsərrüfatı, mədənçixarma və ya ekoturizm kimi sektorlarda birbaşa asılılıq və qida və içki istehsalı, tekstil və ya tikinti sahələrində dolayı asılılıq kimi mal və xidmətlərin istehsalı və çatdırılması üçün sabit və sağlam mühitə güvənir. Məhsulların tozlanması və ya havanın təmizlənməsi kimi ekosistem xidmətləri də daxilolmaların kəmiyyət və keyfiyyətinə təsir göstərir.⁸ İqlim təsirləri gücləndikcə və resurs çatışmazlığı artdıqca, bütün növ və ölçülərdə olan müəssisələr artan risklərlə üzləşirlər.

▶ Ekstremal hava hadisələri əhəmiyyətli sosial və iqtisadi xərclərə səbəb olur

Quraqlıq, daşqın, isti dalğaları və meşə yanğınları kimi ekstremal hava hadisələrinin tezliyi və şiddəti birbaşa müəssisələrə, işçilərə və daha geniş iqtisadiyyata təsir göstərir. Bu cür hadisələr xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrə təsir etsə də, inkişaf etmiş ölkələrdə də ciddi təsirlərə malikdir.⁹ Hesablamalar göstərir ki, 2014-2023-cü illər arasında iqlimlə bağlı ekstremal hava hadisələri qlobal iqtisadiyyata 2 trilyon ABŞ dollarından çox ziyan vurmuş və təxminən 1,6 milyard insana təsir etmişdir.¹⁰ Bundan başqa, BƏT qlobal miqyasda 2,41 milyard işçinin həddindən artıq istilərə məruz qaldığını təxmin edir ki, bu da hər il təxminən 22,85 milyon ölümcül olmayan xəsarət və 18,970 nəfərin ölümü ilə nəticələnir.¹¹ Ekstremal hava hadisələri biznes aktivlərini təhdid edər, əməliyyatları və təchizat zəncirlərini poza, iş itkisinə səbəb ola, məhsuldarlığa mənfi təsir göstərər, işçilərin və işəgötürənlərin sağlamlığına və təhlükəsizliyinə təhlükə yarada bilər.

8 BƏT. 2022. [Müəssisələrin Yaşıllaşdırılması: Proseslərin və iş yerlərinin dəyişdirilməsi](#).

9 Adil, L., və başqaları. 2025. [İqlim Risk İndeksi 2025](#). Alman saati.

10 Oxera. 2024. [Ekstremal hava hadisələrinin iqtisadi dəyəri. Beynəlxalq Ticarət Palatası üçün hazırlanıb](#).

11 BƏT. 2024. [İş yerində istilik: təhlükəsizlik və sağlamlıq üçün təsirlər](#).

➤ Qeyri-bərabər keçid fərqli problemlər yaradır

İqlim və ya ekoloji siyasət və qaydalar bütün növ və ölçülü müəssisələr, eləcə də onların işçiləri üçün əhəmiyyətli problemlər yarada bilər. Bu tədbirlər, davamlı maliyyə çatışmazlığına baxmayaraq, müəssisələrin dekarbonizasiyaya və ya uyğunlaşmaya əhəmiyyətli investisiyalar qoymasını tələb edəcək sənaye və tədarük zəncirində dəyişikliklərə təkan verə bilər. Müəssisələr həmçinin ixtisaslı işçi qüvvəsi çatışmazlığı ilə üzləşə bilər, işçilər isə iş yerlərinin itirilməsi halları da daxil olmaqla təlim və sosial müdafiə boşluqları ilə üzləşə bilərlər. Bundan əlavə, tənzimləyici çərçivələr sürətlə inkişaf etdikcə, bir çox müəssisələr dəyişən uyğunluq tələbləri ilə ayaqlaşmaqda və onları idarə etməkdə çətinlik çəkə bilər.¹²

Daha geniş şəkildə desək, iqlim və ətraf mühit siyasətində sosial dialoqun olmaması işçilər və işəgötürənlər təşkilatları kimi real iqtisadiyyat subyektlərinin narahatlığına məhəl qoymamaqla risklər yaradır və bununla da bu cür tədbirlərin mülkiyyət hüququnu sarsıdır. Xüsusilə qeyri-rəsmi iqtisadiyyat vəziyyətində, siyasətlər işçilərin və müəssisələrin unikal məhdudiyyətlərini nəzərə almaya bilər, çünki onlar çox vaxt dialoq proseslərinin bir hissəsi deyildir.

➤ Enerji təhlükəsizliyi riski

Xüsusilə bir çox inkişaf etməkdə olan ölkələrdə etibarlı və sərfəli enerjiyə məhdud çıxışın olması müəssisələrin fəaliyyət göstərməsi və böyüməsi üçün əsas maneə olaraq qalır.¹³ Bu problem enerji infrastrukturuna ziyan vuran ekstremal hava hadisələri ilə daha da ağırlaşa bilər. Eyni zamanda, enerji sektorunun dekarbonizasiyası istiqamətində səylər sürətlənərək əhəmiyyətli biznes və məşğulluq imkanları yaradır. Bununla belə, xüsusilə bir sıra inkişaf etməkdə olan ölkələrdə siyasi boşluqlar mövcuddur və dayanıqlı elektrik enerjisinə keçidin yüksək kapital xərcləri tərəqqiyə maneə olmaqda davam edir¹⁴ və təmiz, əlverişli və etibarlı enerji əldə etmək istəyən müəssisələr üçün maneələr yaradır.

➤ Müəssisə spektri üzrə müxtəlif təhdidlər

Müxtəlif növ müəssisələr iqlim dəyişikliyi və əlaqədar siyasətlərdən fərqli risklərlə üzləşə bilər. **MKOM-lar** əksər ölkələrdə əsas məşğulluq mənbəyidir.¹⁵ İqlim təsirləri MKOM-ların məhsuldarlığını və aktiv dəyərlərini azalda bilər, əməliyyatları və maliyyə göstəricilərini poza bilər.¹⁶ Bundan əlavə, daha böyük firmaların standartlarına cavab vermək üçün iqlim siyasətləri, tənzimləyici tələblər və dəyər zənciri təzyiqləri onları dekarbonizasiyaya və uyğunlaşmaya sövq etməyə cəhd edə bilər. Bununla belə, əlaqədar xərclər əsas maneə olaraq qalır və bir çox MKOM-ların resursları, texniki məlumatları, kreditə, sığortaya və ya investisiyaya çıxışı və innovasiya və ya uyğunlaşma qabiliyyəti yoxdur. Məhdudiyyətlər arasında onlar ani iqlim risklərini idarə etmək və uzunmüddətli biznes sərmayələri həyata keçirmək arasında çətin tarazlıq əldə etməli ola bilərlər.¹⁷

Qeyri-rəsmi iqtisadiyyatın iqtisadi vahidləri, xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə adətən layiqli iş çatışmazlığı ilə xarakterizə olunur. Qeyri-formal müəssisələr və onların işçiləri onun təsirlərinin öhdəsindən gəlmək üçün son dərəcə məhdud imkanlara malik olduğundan, iqlim dəyişikliyi bu cür kəsirləri daha da gücləndirir. Hər iki halda bu, yoxsulluğun kəskinləşməsinə gətirib çıxarır.¹⁸ Bərpa adətən çətin olsa da, qeyri-rəsmi müəssisələr və işçilər adətən ətraf mühit və ya digər qanunlar çərçivəsində qorunmur və bu onları iqlim dəyişikliyinə qarşı çox həssas edir.¹⁹

12 Misal üçün, baxın: BƏT. 2022. [MKOM-lar ədalətli keçidə necə töhfə verə və ondan faydalana bilər](#).

13 Misal üçün baxın: BMTTİK. 2017: [Transformasiya enerjisinə çıxış](#). Siyasi xülasə No. 55.

14 Dünya Bankı. 2024. [Kritik əlaqə: Enerji keçidi üçün kommunal xidmətlərin gücləndirilməsi](#).

15 BƏT. 2019. [Small Matters: Kiçik məsələlər: Öz-özünə işləyənlər, mikro müəssisələr və KOM-ların məşğulluğa töhfəsinə dair global sübut](#).

16 Dünya Bankı. 2022. [Kiçik və Orta ölçülü Müəssisələr üçün Dövlət Kredit Təminat Sxemlərində İqlim Dəyişikliklərinin Azaldılması və Uyğunlaşdırılmasının İnteqrasiyası Üzrə Təlimatlar](#).

17 BƏT. 2022. [MKOM-lar ədalətli keçidə necə töhfə verə və ondan faydalana bilər](#).

18 Misal üçün baxın: BƏT. 2022. [İkiqat keçid: rəsmiləşdirmə və layiqli əməklə ekoloji davamlılığa keçid](#); Sepadi, M.M. 2025. [İqlim Dəyişikliyinə Qeyri-rəsmi Küçə Saticılarına Təsiri: Cənubi Afrika və digər millətlərə yardım üçün Sisteməlik İcmal \(2015-2024\)](#), Atmosfer 16(2): 179.

19 BƏT. 2022. [MKOM-lar ədalətli keçidə necə töhfə verə və ondan faydalana bilər](#).

CKooperativlər və digər SHİ qurumları adətən əlverişsiz qrupların və həssas vəziyyətdə olan şəxslərin, artıq iqlim təsirlərinə məruz qalma risk altında olan şəxslərin ehtiyaclarını ödəməyi hədəfləyirlər. Bununla belə, bir çox belə qurumlar kənd təsərrüfatı kimi iqlimə həssas sektorlarda fəaliyyət göstərir və digərləri arasında aşağı məhsuldarlıq, gəlir itkisi, kredit və ya müflisləşmə kimi risklərlə üzləşə bilər.²⁰ Bir çox kooperativlər və digər SHİ qurumları iqlim fəaliyyəti ilə məşğul olsalar da, onlar tez-tez iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşmaqda və ya davamlı aşağı karbonlu iqtisadiyyata keçiddə texniki və maliyyə məhdudiyyətləri ilə üzləşirlər.

Böyük müəssisələr, o cümlədən çoxmillətli korporasiyalar, dekarbonizasiya və ya uyğunlaşma ilə bağlı çətinliklərlə yanaşı, iqlim təsirlərindən öz əməliyyatları və işçiləri üçün birbaşa risklərlə üzləşirlər. Onlar həmçinin yurisdiksiyalar üzrə fərqli iqlim qaydalarını, investorların prioritetlərini dəyişmək, artan ekoloji, sosial və idarəetmə (ESİ) gözləntilərini, dəyişən istehlakçı seçimlərini və reputasiya risklərini nəzərdən keçirməyə ehtiyac duya bilərlər. Bundan əlavə, qloballaşan təchizat zəncirlərində, əsas istehsal və ya hasilat sahələrində iqlim şokları yerli iqtisadiyyatlara və sərhədlər boyu təsir edə bilər.²¹ Təchizat zəncirlərində bir çox iri müəssisələr, MKOM-lar, kooperativlər və digər kiçik və orta müəssisələr arasında qarşılıqlı əlaqə dayanıqlı, aşağı karbonlu iqtisadiyyata keçidi həyata keçirən müxtəlif müəssisələr üçün daha bir mürəkkəblik qatı əlavə edir.

► 2.2. Ölkələr öz MMT-lərində ədalətli keçid üçün dayanıqlı müəssisələrə diqqət yetirməklə hansı potensial imkanlardan istifadə edə bilərlər?

MMT-lər formalaşdırılarkən, dayanıqlı müəssisələr vasitəsilə ədalətli keçidi inkişaf etdirməyə diqqət yetirmək ölkələri milli prioritetlərə uyğunlaşa bilən əsas tikinti blokları ilə təmin edir, eyni zamanda iqlim tədbirlərinin layiqli iş imkanlarını maksimum dərəcədə artırmasını, daha çox və daha yaxşı iş yerlərinin yaradılmasını təmin edir.

► Sosial, ətraf mühit və məşğulluqdan gələn gəlirlərlə iqtisadi artımın təmin edilməsi

MMT-lərə nail olmaq bir çox mövcud sektorların transformasiyasını və yeni aşağı emissiyalı sektorların inkişafını tələb edəcəkdir. Bu, mövcud bizneslərin transformasiyasından və yeni müəssisələrin yaranmasından çox asılıdır. Bu kontekstdə müxtəlif növ və ölçülərdə dayanıqlı müəssisələrə diqqət yetirmək ekoloji qazanclarla yanaşı, iqtisadi artıma da kömək edə bilər, eyni zamanda sosial və məşğulluq müavinətlərini gücləndirə bilər.

Aşağı karbonlu iqtisadiyyata keçid bəzi iqtisadi problemlər gətirsə də, imkanlar əhəmiyyətlidir. Məsələn, təmiz enerji istehsalı Çinin 2023-cü ildə²² ÜDM artımının təxminən 5 faizini təşkil edib ki, bu da onun iqtisadiyyatda artan rolunu vurğulayır. Bundan əlavə, bir sıra ölkələrdə təmiz enerji istehsalına investisiyalar dəstəkləyici sənaye siyasəti və artan bazar tələbi sayəsində inkişaf edir ki, bu da güclü iqtisadi əsaslandırmanı təmin edir. Belə inkişaf etməkdə olan və ya keçid dövrünü yaşayan sektorlarda dayanıqlı müəssisələrin inkişafı daha çox iş yerləri yaratmaq, iş şəraitini yaxşılaşdırmaq və həyat standartlarını yüksəltmək potensialına malikdir.

20 Misa üçün, baxın: Deng, C. və başqaları. 2025. [Hava şoklarının kənd kredit kooperativlərinə təsiri](#). Maliyyə Tədqiqat Məktubları
21 O'Neill, B., və başqaları. 2022. [Sektorlar və Regionlar üzrə əsas Risklər](#). İqlim dəyişikliyi 2022: Təsirlər, Uyğunlaşma və Zəiflik. II İşçi Qrupunun İqlim Dəyişikliyi üzrə Hökumətlərarası Panelin Altıncı Qiymətləndirmə Hesabatına töhfəsi. Cambridge University Press, Kembriç, Böyük Britaniya və Nyu-York, NY, ABŞ
22 Cozzi, L. və digərləri. 2024. [Təmiz enerji iqtisadi artımı artırır](#). BEA .

► Yeni biznes imkanları ilə iqtisadi diversifikasiyaya nail olmaq

İqlim dəyişikliyi kontekstində iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi bir çox ölkələr, məsələn, yüksək emissiyalı sektorlardan çox asılı olan ərazilər üçün vacib məsələdir.²³ O, yeni biznes imkanlarını açmağa və müxtəlif növ və ölçülərdə dayanıqlı müəssisələrin inkişafı vasitəsilə yeni sektorların böyüməsini və iqtisadi fəaliyyətləri genişləndirə bilər. Ədalətli keçid uzunmüddətli iqtisadi artıma və layiqli iş yerlərinin yaradılmasına töhfə verməklə, bu dəyişiklikləri əhatəli şəkildə idarə etməyə kömək edə bilər. Bəzi ölkələrdə yeni iqtisadi klasterlərin inkişaf etdirilməsi, MKOM-ların dəstəklənməsi və qeyri-formal iqtisadiyyatın rəsmiləşdirilməsi kimi strategiyalar əsas yollar kimi ortaya çıxır.²⁴ Bundan əlavə, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi cəhdlərinin bir hissəsi kimi davamlı müəssisələrin inkişafına diqqət yetirmək məhsuldarlığın, innovasiyaların və biznesin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına xidmət edə bilər.

► Yaşıl və davamlı bizneslər vasitəsilə iqlim təsirinin azaldılması və uyğunlaşma məqsədlərinin həyata keçirilməsi

Müxtəlif növ və ölçülü müəssisələr ətraf mühitə mənfi təsir göstərə bilər. Məsələn, KOM-lar Avropada²⁵ sənaye çirklənməsinin 64 faizini təşkil edir, bir çoxu resursdan asılı olan və tənzimləyici çərçivələrdən kənar fəaliyyət göstərən qeyri-formal iqtisadiyyatın iqtisadi bölmələri də ekoloji risklər yaradır.²⁶ Eyni zamanda, bir çox müəssisələr iqlim təsirlərinə qarşı çox həssasdırlar və davamlılıqdan məhrumdurlar (bölmə 2.1 baxın). Dayanıqlı müəssisə inkişafının MMT-lərə inteqrasiyası məşğulluq qazancları ilə yanaşı, təsirlərin azaldılması və uyğunlaşma məqsədlərinə nail ola bilər. Müəssisələrin dekarbonizasiyası və daha çox dayanıqlılıq həm də güclü biznes nümunəsi təklif edir, çünki bu, yeni bazar imkanlarına çıxışı təmin edərək, məhsuldarlığı və innovasiyaları artırır və iqlimlə bağlı riskləri azaldır.

Azaldılma məqsədlərini dəstəkləmək üçün emissiyalar aşağı emissiya sektorlarında dayanıqlı müəssisələri böyütməklə və yaşıllaşdırma əməliyyatları, resurs və enerji səmərəliliyinin yaxşılaşdırılması, dairəvi iqtisadiyyat təcrübələrinin qəbulu və ya davamlı biznes modellərinin tətbiqi kimi müəssisələrin dekarbonizasiyası yolu ilə azaldıla bilər. Uyğunlaşma üçün, dayanıqlı müəssisələrin o cümlədən, mikro, kiçik və orta ölçülü müəssisələr və kooperativlər və digər SHİ qurumlarının inkişafı uyğunlaşmaq üçün biznesin ehtiyac duyduğu texniki imkanları və maliyyə imkanlarını gücləndirir və iqlim şoklarının öhdəsindən gəlmək üçün sığorta təminatını dəstəkləyə bilər. İqlim üzrə məsləhət xidmətləri və ekosistem əsaslı həllər kimi yeni yaranan uyğunlaşma sektorları da davamlı müəssisələrin inkişafı, işçilərin müdafiəsi və məşğulluğun yaradılması üçün imkanlar təqdim edə bilər.²⁷

Bundan əlavə, qeyri-rəsmi müəssisələrin rəsmiləşdirilməsi daha yaxşı ekoloji təcrübələri təşviq etmək, artıq təmin edilmiş ekoloji xidmətləri tanımaq və xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə işçi qüvvəsinin böyük bir hissəsini qorumaq potensialına malikdir. Məsələn, kooperativlər və digər SHİ qurumları nəinki rəsmiləşdirməni dəstəkləyə bilər, həm də cəmiyyətin iştirakını gücləndirir və davamlılıq prinsiplərinə və layiqli işə uyğunlaşdırılmış müəssisələri təşviq edə bilər.²⁸

Bir çox iri müəssisələr üçün ekoloji davamlılıq iqtisadi göstəricilərlə²⁹ yanaşı əsas məsələyə çevrilir və bəziləri karbon bazarlarında³⁰ da iştirak edir. Məsuliyyətli işgüzar davranış təcrübələrini mənimsəməklə,³¹ belə müəssisələr bu cür tədbirlərin sosial nəticələrini idarə edərkən təsirlərin azaldılması və uyğunlaşdırılması səylərini həyata keçirə bilərlər. Məsələn, dayanıqlı müəssisələr işdə fundamental prinsiplərə və hüquqlara hörməti dəstəkləməklə, keçid proseslərinin hər hansı mənfi təsirlərini aradan qaldırmaq üçün insan hüquqları üzrə lazımi araşdırma aparmaqla və layiqli məşğulluq imkanlarını artırmaqla ədalətli keçid səylərini dəstəkləyə bilər.

23 BMTDİƏÇ 2016. [Cavab tədbirləri kontekstində iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi konsepsiyası](#). Texniki sənəd.

24 Məsl. üçün, baxın: Prezident yanında İqlim Komissiyası. 2022. [Cənubi Afrikada ədalətli keçid üçün çərçivə](#).

25 BƏT. 2022. [Müəssisələrin yaşıllaşdırılması: Proseslərin və iş yerlərinin dəyişdirilməsi](#).

26 BƏT. 2022. [İkqiət keçid: rəsmiləşdirmə və layiqli iş ilə ekoloji davamlılığa keçid](#).

27 Məsl. üçün baxın: BƏT. 2018. [İqlim dəyişikliyinə uyğunlaşmanın məşğulluğa təsiri](#). G20 İqlim Davamlılığı İşçi Qrupu üçün Giriş Sənədi.

28 Məsl. üçün baxın: BƏT. 2019. [Tullantı yığanların kooperativləri və sosial və həmrəylik iqtisadiyyatı təşkilatları](#); BƏT. 2016. [Yerli xalqları gücləndirmək üçün əməkdaşlıq yolu](#).

29 BƏT. 2022. [Müəssisələrin yaşıllaşdırılması: proseslərin və iş yerlərinin dəyişdirilməsi](#).

30 Məsl. üçün, baxın: [Aİ Emissiya Ticarət Sistemi](#).

31 Ətraflı məlumat üçün baxın: [BƏT-in Yardım masası: Biznes və ədalətli keçid](#).

➤ **Innovasiya və texnologiya transferinin dəstəklənməsi**

Innovasiyalar aşağı emissiya texnologiyaları, daha yaşıl məhsullar və təkmilləşdirilmiş tullantıların idarə edilməsini inkişaf etdirən müxtəlif müəssisələrlə iqlim dəyişikliyinə həlli üçün vacibdir. Səmərəliliyi artırmaq, xərcləri azaltmaq və yeni bazarlar açmaqla güclü biznes nümunəsi təqdim edir. Innovasiya həm də sənayenin inkişafına və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə təkan verə bilər, eyni zamanda davamlılığı və rəqəbat qabiliyyətini artırır və məşğulluq yaradır.³²

Bir çox inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün texnologiya transferi təmiz texnologiyaların əldə edilməsi və mənimsənilməsi üçün çox vacibdir. Davamlı müəssisələr bu cür texnologiyaların qəbulu və lokallaşdırılmasında əsas rol oynaya bilər. Təşəbbüslər texnologiya təminatçıları və istifadəçiləri, o cümlədən çoxmillətli şirkətləri və kiçik və orta ölçülü müəssisələri getdikcə daha çox əlaqələndirir.³³ Bununla belə, maliyyəyə çıxış, xüsusən də innovasiyaya sərmayə qoymaq üçün resursları olmayan kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri üçün əhəmiyyətli maneə olaraq qalır.

Bundan əlavə, SHİ qurumları,³⁴ tərəfindən qəbul edilənlər kimi biznes formaları və modellərində innovasiyalar sosial faydalar təmin etməklə yanaşı, iqlim fəaliyyətində inkişaf etdirə bilər.

➤ **Təchizat və dəyər zəncirlərinin gücləndirilməsi**

Qlobal və yerli təchizat və dəyər zəncirləri üçün artan iqlimlə bağlı risklər fonunda dayanıqlı müəssisələr davamlılığın artırılması, emissiyaların azaldılması və biznesin davamlılığının təmin edilməsi üçün əsasdır. Məsələn, Bazar Sistemlərinin İnkişafı yanaşması ekoloji və layiqli iş problemlərini həll etmək üçün dəyər zəncirləri daxilində mikro, kiçik və orta ölçülü müəssisələri və kooperativləri dəstəkləyə bilər.³⁵ Bundan əlavə, aşağı axın şirkətləri mikro, kiçik və orta ölçülü kimi təchizatçıları dəstəkləyə, idarəetmə təcrübələrini, məhsulun keyfiyyətini və uyğunluğu təkmilləşdirə, eyni zamanda təkmilləşdirmələri asanlaşdırmaq üçün investisiya, uzunmüddətli müqavilələr və ilkin kapital təmin edə bilər.³⁶ İri müəssisələr məsuliyyətli biznes təcrübələri vasitəsilə həm də iqlimə davamlı təchizat və dəyər zəncirlərinə töhfə verə bilər, eyni zamanda ciddi lazımı araşdırma yoluyla bazar iqtisadiyyatına keçidin əmək hüquqlarına sosial təsirlərini həll edə bilər.

➤ **Həç bir müəssisəni və işçilərini geridə qoymamaq**

MMT-lərin qadınlar, yerli və qəbilə xalqları və əlilliyi olan şəxslər kimi artıq sosial-iqtisadi zəifliklərlə üzləşmiş şəxslərin ehtiyaclarını effektiv şəkildə həll etməsini təmin etmək üçün onların xüsusi problemlərini nəzərə almaq və yaranan imkanlardan istifadə etmək vacibdir. Ədalətli keçid və dayanıqlı müəssisələrin inkişafı müxtəlif qruplara həm işçilər, həm də işəgötürənlər kimi iqlim fəaliyyətində iştirak etməyə imkan verə bilər. Məsələn, qadın sahibkarlığının inkişafının keçid cəhdlərinə inteqrasiyası sistemli sosial-iqtisadi problemlərin öhdəsindən gəlməyə kömək edə bilər və qadınları yaşıl iqtisadiyyatda innovatorlar kimi gücləndirə bilər.³⁷

Bundan əlavə, bir çox inkişaf etməkdə olan ölkələrdə həssas qruplar çox vaxt qeyri-formal iqtisadiyyatla məşğul olurlar. Bu baxımdan, mikro, kiçik və orta ölçülü müəssisələrin və kooperativlərin və digər SHİ qurumlarının dəstəklənməsi onların dayanıqlılığına, iqtisadi səlahiyyətlərinin artırılmasına və rəsmiləşdirilməsinə əhəmiyyətli töhfə verə bilər.³⁸ Məsuliyyətli işgüzar davranış ilə bağlı təşəbbüslər də bu səyləri dəstəkləməkdə dəyərli rol oynaya bilər. Bundan əlavə, strateji sektorlar üzrə tədqiqatların aparılması və müxtəlif müəssisələrin üzləşdiyi əsas problemlərin və imkanların profiləşdirilməsi kimi məlumatlara əsaslanan siyasi quruculuq effektiv müdaxilələrə istiqamət verə bilər.

32 Misal üçün, baxın: Prezident yanında İqlim Komissiyası. 2022. [Cənubi Afrikada Ədalətli Keçid üçün Çərçivə](#).

33 Misal üçün, baxın: [Davamlı Texnologiyalar üçün Bazar](#).

34 Ətraflı məlumat üçün baxın: [SHİ: Ətraf mühitin davamlılığı](#).

35 BƏT. 2024. [Ədalətli keçid üçün bazar sistemlərinin inkişafı: Donorlar və icraçılar üçün bu həqiqətən nə deməkdir?](#).

36 BƏT. 2022. [MKOM-lar ədalətli keçidə necə töhfə verə və ondan faydalana bilər](#).

37 Misal üçün, baxın: BƏT. 2024. [Misirdə ədalətli keçid üçün qadın sahibkarlığının inkişafı və gender bərabərliyinin dəstəklənməsi](#).

38 Misal üçün, baxın: BƏT. 2022. [Yerli xalqlar və hamı üçün ədalətli keçid](#); BƏT. 2019. [Tullantı yığınlarının kooperativləri və sosial və həmrəylik iqtisadiyyatı təşkilatları](#); BƏT. 2016. [Yerli xalqları gücləndirmək üçün əməkdaşlıq yolu](#).

► Ədalətli keçid üzrə maliyyə investisiyalarının cəlb edilməsi

Dayanıqlı müəssisələrin inkişafına məqsədyönlü maliyyə sərmayəsi ədalətli keçid və layiqli iş yaratmaq üçün çox vacibdir. MKOM-lar və kooperativlərdən tutmuş iri firmalara qədər müəssisələrin davamlı təcrübələri mənimsəmək, dekarbonizasiya, dayanıqlılığı artırmaq və ya bacarıqların inkişafından tutmuş innovasiyaya qədər müəssisə səviyyəsində keçidləri həyata keçirmək üçün maliyyə və sığortaya çıxışı lazımdır. Bununla belə, maliyyəyə məhdud çıxış, xüsusilə yüksək ilkin xərcləri və ya qəbul edilən riskləri olan təşəbbüslər üçün əsas maneə olaraq qalır və dayanıqlı aşağı karbonlu iqtisadiyyata doğru irəliləyişi yavaşladır.

Dövlət maliyyəsi sosial müdafiə, yenidən hazırlıq və bərpa kimi sahələr üçün vacib olsa da, fəaliyyətin genişləndirilməsi üçün özəl maliyyə xüsusilə vacibdir. MMT-lər öz iqlim öhdəliklərini açıq şəkildə ədalətli keçid və davamlı müəssisələrin inkişafına yönəldən hərtərəfli maliyyələşdirmə strategiyaları ilə müşayiət edə bilirlər. Bundan əlavə, sübutlar göstərir ki, daha aktiv iqlim siyasətinə malik olan ölkələr daha yüksək səviyyələrdə yaşıl sahəyə Xarici Birbaşa İnvestisiyaları cəlb etməyə meyllidirlər.³⁹

İnkişaf bankları, kommersiya bankları və mikromaliyyə institutları (MMİ), SHİ maliyyə institutları, özəl investorlardan sığorta şirkətlərinə qədər müxtəlif maliyyə institutları əsas rol oynaya bilər.⁴⁰ Əməkdaşlıq etmək və riskləri bölüşdürməklə, onlar bütün növ və ölçülü müəssisələrin, o cümlədən MKOM-lar və kooperativlərin və digər SHİ qurumlarının kapitalla çıxışını genişləndirə bilirlər. Sığorta xüsusilə qəbul edilən risklərin azaldılmasında mühüm rol oynayır ki, bu da kreditin açılmasına kömək edir və iqlimə uyğunlaşmanı dəstəkləyir. Banklar və investorlar yaşıl, sosial və davamlılıqla əlaqəli məhsul və alətlərdən istifadə edərək kapital yerləşdirir və bununla da sosial və ekoloji cəhətdən məsuliyyətli biznes təcrübələrini təşviq edə bilirlər.

3. MMT-lərdə dayanıqlı müəssisələrlə bağlı vəziyyət necədir?

MMT-lərin BƏT⁴¹ tərəfindən aparılmış xəritələşdirməsində (12 iyul 2024-cü il tarixinə qədər təqdim edilməmişdir) göstərilir ki, 193 ölkədən 72-də (39 faiz) öz MMT-lərində ədalətli keçidlə bağlı açıq istinadlar var ki, bu da milli iqlim planlaşdırmasında bu məsələyə bir qədər diqqət yetirməyə başlanıldığını ifadə edir. Bununla belə, ədalətli keçidə həsr olunmuş bölmələr nadir olaraq qalır və MMT-lərin yalnız 6 faizi onları əhatə edir. Buna baxmayaraq, MMT-lərin əksəriyyəti (68 faiz) məşğulluqla bağlı şərtlərə istinadları ehtiva edir ki, bu da iqlim fəaliyyəti ilə iş yerləri arasında əlaqələrin artan tanınmasını göstərir.

Əhəmiyyətli olan odur ki, BƏT-in xəritələşdirilməsi müəssisə siyasəti elementlərinə əhəmiyyətli istinadlar tapır ki, bunlara dayanıqlı müəssisənin inkişafı üçün əlverişli mühit, məhsuldarlığın artması və innovasiya, MKOM-lara dəstək, məsuliyyətli işgüzar davranışla bağlı təşəbbüslər, sahibkarlıq, təchizat və dəyər zəncirləri kimi bizneslər üçün dəstək tədbirləri daxil ola bilər. Dünya miqyasında ölkələrin 56 faizi öz MMT-lərində müəssisə siyasəti elementlərinə istinad edir. Bu baxımdan yüksək gəlirli və aşağı-orta gəlirli ölkələr müvafiq olaraq 65 faiz və 64 faizlə liderlik edir. Regional səviyyədə Avropa və Mərkəzi Asiya öz MMT-lərində müəssisə siyasəti ilə bağlı elementlərin 69 faizlə ən yüksək nisbətində malikdir, Afrika isə 60 faizlə ikinci yerdədir. Bu, dəstəkləyici siyasi mühitin və müəssisələrə aşağı karbonlu iqtisadiyyatlara keçidə töhfə verməyə imkan verən tədbirlərin əhəmiyyətinin müəyyən dərəcədə etirafını nümayiş etdirir. Bununla belə, o, həm də iqtisadi artımın, davamlı inkişafın və layiqli əməyin təşviqində əhəmiyyətinə görə bu siyasi sahəyə əlavə diqqət yetirilməsinin zəruriliyini vurğulayır.

39 Pienknagura, S. 2024. [Yaşıl birbaşa xarici investisiyalar üçün katalizator kimi İqlim Siyasətləri](#). BVF işçi sənədi.

40 Məsəl üçün baxın: [BƏT və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ətraf Mühit Proqramı Maliyyə Təşəbbüsü 2023](#).

41 BƏT. 2024. [MMT-lərdə ədalətli keçid xəritələşməsi](#).

4. Dayanıqlı müəssisələri MMT-lərə integrasiya edərkən nələri nəzərə almaq lazımdır?

➤ Proses formanı formalaşdırır

MMT-lərin formalaşdırılması və ya həyata keçirilməsində sosial dialoq real iqtisadi subyektlərin, xüsusən də işçi və işəgötürən təşkilatlarının perspektivlərini və narahatlıqlarını başa düşmək üçün əsasdır. Bu prosesdə effektiv sosial dialoqun təmin edilməsi dayanıqlı müəssisələrin təşviqi də daxil olmaqla real dünya çağırışlarında və imkanlarında “ədalətli keçid” konsepsiyasını möhkəmləndirməyə kömək edir. İşçilərin və işəgötürənlərin təşkilatlarının və əmək nazirliklərinin iştirakı, eləcə də digər aidiyyəti nazirliklərlə əlaqələndirmə və maraqlı tərəflərin iştirakı, sosial, iqtisadi və ekoloji ölçülər üzrə davamlı inkişafın hər üç sütununa töhfə verməklə, iqlim fəaliyyətinə geniş sahibliyi artırır.

➤ Ədalətli keçidin MMT-də möhkəmləndirilməsi

MMT-də iqlim məqsədləri ilə ədalətli keçid arasında güclü əlaqənin yaradılması iqlim fəaliyyətinin sosial və məşğulluq ölçülərini həll etmək üçün vacib olardı. Bu, həm də müəssisənin davamlı inkişafı və layiqli iş imkanlarının yaradılması üzrə öhdəlikləri gücləndirir, iqlim siyasətinin sosial-iqtisadi reallıqlara əsaslanmasını və davamlı inkişafı dəstəkləməsini təmin edir. Vahid yanaşmanı təmin etmək üçün BƏT-in Təlimatlarında qeyd olunan doqquz siyasi sahə açıq şəkildə ifadə oluna bilər.

Misal: [Cənubi Afrika](#) (2021)

“Cənubi Afrikada ədalətli keçid inkişaf yolumuzu dayanıqlılığa doğru dəyişmək, iqlimə davamlı və aşağı istixana qazı emissiyalarının inkişafını təşviq etmək və hamı üçün daha yaxşı həyatı təmin etmək üçün əsasdır.”

Misal: [Braziliya](#) (2024)

“Braziliyanın daxili siyasəti nöqteyi-nəzərindən, yenidən işlənən Milli İqlim Dəyişikliyi Siyasəti öz qanuni çərçivəsinə ədalətli keçid və iqlim ədaləti anlayışlarını görünməmiş şəkildə daxil edəcəkdir. Braziliyanın hüquq sistemində təsbit edilmiş digər təriflərə xələl gətirmədən, Braziliya dayanıqlı inkişaf və yoxsulluğun aradan qaldırılması səyləri kontekstində aşağı istixana qazı emissiyalarına və iqlim dəyişikliyinə davamlılığa malik sosial-iqtisadi inkişaf modelinə keçidi “ədalətli” hesab edir.

MİSAL

➤ Müxtəlif dayanıqlı müəssisələrin iqlim hərəkətinin və layiqli əməyin aparıcıları kimi müəyyən edilməsi

MMT üçün müxtəlif formalı və ölçülü dayanıqlı müəssisələrin, o cümlədən MKOM və kooperativlərin və digər SHİ qurumlarının məşğulluq qazancında oynadığı rolunun açıq şəkildə vurğulanması mühüm əhəmiyyət kəsb edəcəkdir. MMT həmçinin, xüsusilə qeyri-rəsmi işçilər, qadınlar, əlilliyi olan şəxslər, yerli və qəbilə xalqları, o cümlədən artıq sosial-iqtisadi zəifliklərlə üzləşmiş digər insanlar üçün layiqli iş yerlərinin yaradılması ilə bağlı problemləri və imkanları vurğulaya bilər. Həm təsirin azaldılması, həm də uyğunlaşma tədbirləri ilə bağlı dayanıqlı müəssisələrin təşviqinə diqqət xüsusi sektorlarla əlaqələndirilə bilər.

Misal: Cənubi Afrika (2021)

“Cənubi Afrika kiçik, orta və mikro ölçülü müəssisələri, o cümlədən enerji xidməti şirkətlərini inkişaf etdirməklə innovativ texnologiyalar tətbiq etməyi və davamlı məşğulluq yaratmağı hədəfləyəcəkdir.”

Misal: Moldova Respublikası (2020)

“Sektor və ya region səviyyələrində tərəfdaşlıqlar və kooperativlər yaratmaq, iqtisadi və hava ilə bağlı şoklardan özünü sığortalamaq üçün resursları və maliyyəni birləşdirmək üçün KOM-ların digər biznes və ya dövlət qurumları ilə əməkdaşlığını təşviq edin.”

Misal: Uqanda (2022)

“Yaradılan yeni iş yerlərinin 65%-nin şəhər mərkəzlərində olmasına baxmayaraq, böyük qeyri-rəsmi sektora görə şəhər yerləri rəsmi əməkhaqqı artımına və iş yerlərinin yaradılmasına təkan verməkdə təsirli olmamışdır. Uqanda ikili iqtisadiyyata malikdir, qeyri-formal sektor ÜDM-in əhəmiyyətli bir hissəsini (51%) təmin edir. Özal sektorda 2,5 milyona yaxın insan işləyən mikro, kiçik və orta ölçülü sahibkarlıq üstünlük təşkil edir. Qeyri-formal iqtisadiyyatın ölçüsü və gücü formal müəssisələrin həcmi məhdudlaşdıran çoxlu rəqəbat yaradır”.

Misal: Zimbabve (2025)

Turizm sektoruna diqqət yetirməklə, uyğunlaşma prioriteti məhsulu: “Eko-turizm müəssisələrinin yaradılması və ya dəstəklənməsi”dir.

MİSAL

➤ Dayanıqlı müəssisələr üçün əlverişli mühitin yaradılması

Əlverişli mühit müəssisənin işə başlamaq, böyümək və layiqli iş yerləri yaratmaq qabiliyyətinə təsir edən şərtlərin məcmusuna aiddir. MMT-lər ilk növbədə iqlim planları olsa da, onlar həm də milli investisiya və inkişaf planları kimi xidmət edir və onların icrası müxtəlif növ və ölçülü müəssisələrə gözlənilməz mənfi təsirlər göstərə bilər. Bununla belə, əgər onlar dayanıqlı müəssisələr üçün əlverişli mühit yaratsa, MMT-lər müəssisə ilə əlaqəli proqramların dəstəklənməsi, biznesin inkişafı xidmətlərinin göstərilməsi, dövlət satınalmalarından istifadə, təşviq və ya subsidiyaların təklif edilməsi, tənzimləyici və ya siyasi islahatların həyata keçirilməsi və digər sahələr üzrə siyasi dəqiqlik və aydın öhdəlik təklif edə bilər. Əlverişli mühit xüsusilə mikro, kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri və SHİ qurumları üçün iqtisadi fəaliyyətlərin ekoloji cəhətdən dayanıqlı qalmasını təmin etməklə, iqtisadi perspektivləri artırmaq, layiqli əmək çatışmazlığını aradan qaldırmaq, məhsuldarlıq artımını dəstəkləmək və qeyri-formal iqtisadiyyatda iqtisadi bölmələrin

rəsmiləşdirilməsini təşviq etmək potensialına malikdir. Əlverişli mühitin təşviqi, həmçinin MMT-də təfərrüatları verilmiş sənaye siyasətləri və ya digər struktur transformasiya planlarının dayanıqlı müəssisə inkişafı və layiqli əmək yaratmaq məqsədləri ilə əlaqələndirilməsini tələb edə bilər. Bundan əlavə, MMT-lərə keçid zamanı bütün növ və ölçülü müəssisələri texniki dəstək və təchizatla təmin etmək öhdəlikləri daxil ola bilər.

Misal: Oman (2023)

Aşağı karbonlu biznes mənzərəsi inkişaf etdiriləcək, özəl sektor aparıcı rolu öz üzərinə götürəcək və ədalətli iqtisadi artımı dəstəkləmək üçün səlahiyyətlərə malik olacaqdır. Bu səlahiyyət özəl sektor üçün rəqabətqabiliyyətli və əlverişli mühit yaratmaq, azad, sosial məsuliyyətli və ekoloji cəhətdən dayanıqlı sənayelərin inkişafını təşviq etmək məqsədi daşıyır.

Misal: Moldova Respublikası (2020)

“Özəl sektor subyektləri arasında risklərin azaldılmasını stimullaşdırma biləcək tənzimləyici və fiskal stimulları təşviq edin. Hökumət KOM-ları iqlimə davamlılıq və biznesin inkişafına sərmayə qoymağa həvəsləndirmək üçün təşviqedici və uyğunluq tədbirlərini nəzərdən keçirməlidir.”

Misal: Braziliya (2024)

Braziliyanın MMT “MMT-i investisiya platforması kimi” himayəsi altında Ekoloji Transformasiya Planını (ETP) müəyyən edir. O qeyd edir: “Braziliyanın davamlı inkişafı üçün investisiya planı olaraq Ekoloji Transformasiya Planı (ETP) texnoloji yeniliklərə və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadəyə əsaslanaraq davamlı inkişafı təşviq etmək üçün milli iqtisadi dinamikanı yenidən strukturlaşdıracaqdır. İqlim Planının həyata keçirilməsini dəstəkləyərək, ETP iqlim böhranı qarşısında yumşaldılma və uyğunlaşma ehtiyaclarına cavab verəcək, eyni zamanda Braziliya iqtisadiyyatını aşağı karbonlu iqtisadi artımın yeni dövrəsində yenidən yerləşdirəcəkdir. Plan layiqli əmək yaratmaq, iqlim ədalətini təşviq etmək və regional, gender və irqi bərabərsizlikləri azaltmaqla iqtisadi məhsuldarlığı artıracaqdır”.

➤ Təchizat və dəyər zəncirlərinin inkişafına və gücləndirilməsinə diqqət yetirmək

MMT-lər yerli iqtisadiyyatları gücləndirən və layiqli iş imkanları üçün multiplikator rolunu oynayan yeni malların və ya əmtəə əsaslı təchizat və dəyər zəncirlərinin inkişaf etdirilməsi yollarını müəyyən edə bilər. Eyni zamanda, iqlim təsirləri və biznesə və məşğulluğa keçid tədbirlərinin yaratdığı təhlükələri nəzərə alaraq, mövcud təchizat və dəyər zəncirlərinin gücləndirilməsi eyni dərəcədə vacibdir.

Misal: Şri Lanka (2021)

“Kənd təsərrüfatı sektorunda istixana qazının azaldılmasına bir neçə əsas strategiyanın həyata keçirilməsi ilə nail olmaq lazımdır. Bu addımlardan biri məhsulların su tutumlu çəltikçilikdən ixrac üçün nəzərdə tutulan yüksək qiymətli məhsullara qədər şaxələndirilməsidir. Digəri kiçik fermerləri müasir kənd təsərrüfatı dəyər zəncirlərinə daha yaxşı inteqrasiya etməklə əlavə dəyəri artırmaq və məhsul tullantılarını azaltmaqdır.”

Misal: Braziliya (2024)

MMT istixana qazları emissiyalarının azaldılması üçün optimal fəaliyyət xətlərinin yaradılması üçün əsas kimi müəyyən edilmiş və dövlət və özəl investisiyaların və

səylərin üstünlüklə yönəldilməli olduğu Milli Azaltma Hədəflərini təsvir edir. Digərləri arasında bura daxildir:

- ▶ *Davamlı bioyanacaq istehsalını genişləndirin, texnoloji innovasiyaları təşviq edin və bioenerji ilə bağlı dəyər zəncirlərini inkişaf etdirins.*
- ▶ *İstehsal zəncirlərində təbii ehtiyatlardan davamlı və səmərəli istifadə yolu ilə dövrü-yyənin təşviq edilməsi.*

Ekoloji Transformasiya Planına əsasən, MMT həmçinin qeyd edir: “Ölkə tədarük zəncirlərinin texnoloji intensivləşdirilməsini təşviq etmək və milli istehsal strukturunu genişləndirmək və modernləşdirmək üçün özünün ekoloji və davamlılıq sahələrindəki müqayisəli üstünlüklərindən istifadə edəcəkdir.”

➤ Məsuliyyətli işgüzar davranışın təşviq edilməsi

MMT-lər daxilində məsuliyyətli işgüzar davranışın təşviqi iqlim fəaliyyətini layiqli iş yerlərinin yaradılmasını dəstəkləyən biznes təcrübələri ilə uyğunlaşdırmağa kömək edir. BƏT-in Çoxmillətli Müəssisələr və Sosial Siyasət üzrə Prinsiplərin Üçtərəfli Bəyannaməsi, BMT-nin Biznes və İnsan Hüquqları üzrə Rəhbər Prinsipləri və Məsuliyyətli İşgüzar Davranış üzrə Çoxmillətli Müəssisələr üçün İƏTİ-nin Təlimatları bu kontekstdə məsuliyyətli işgüzar davranış üzrə əsas beynəlxalq sənədlərdir. İqlimlə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsində müəssisələrin oynadığı mühüm rolu nəzərə alaraq, məsuliyyətli işgüzar davranışın təşviqi layiqli əmək, sosial inklüzivlik və iqtisadi dayanıqlığı təşviq etməklə yanaşı, sosial və ətraf mühitə zərər riskini azaltmağa kömək edir. O, həmçinin ədalətli keçidi dəstəkləyən və layiqli əməyi təşviq edən inklüziv və davamlı ticarət və investisiya çərçivələrinin, eləcə də dəyər və təchizat zəncirlərinin qurulmasına töhfə verir. Bununla belə, bəziləri məsuliyyətli işgüzar davranışla bağlı təşəbbüsləri iqlim məqsədləri ilə uyğunlaşdırmağa başlasalar da, əksər MMT-lərdə o, nəzərəcarpacaq dərəcədə yer tutmayıb.

Misal: İordaniya (2021)

“Ekosistemlər və biomüxtəlifliyə uyğunlaşma fəaliyyətləri ilə bağlı yaşıl infrastruktur tədbirlərini dəstəkləmək üçün Korporativ Sosial Məsuliyyətin (KSM) bölüşdürülməsində özəl sektorun rolunun gücləndirilməsi”.

➤ Dayanıqlı müəssisələrin inkişafı və ədalətli keçid məqsədləri üçün maliyyələşdirmənin MMT-lərə inteqrasiyası

Ədalətli keçidin təmin edilməsində və həm yumşaldılma, həm də uyğunlaşma hədəflərinə çatmaqda əhəmiyyətli fiskal boşluqlar qalmaqdadır. Milli investisiya planları kimi də xidmət edə bilən MMT-lər iqlim və ədalətli keçid məqsədlərinin, o cümlədən dayanıqlı müəssisələrin inkişafının maliyyə axını ilə uyğunlaşdırılması üçün mühüm siyasi platformanı təmin edir. MMT-lər daxilində müəssisəyə dəstək tədbirlərinin tətbiqi ölkələrə investisiya prioritetlərini bildirməyə, yerli və beynəlxalq investorlar üçün siyasi şəffaflığı artırmağa və dövlət büdcələrinin və özəl kapitalın ayrılmasına daha yaxşı rəhbərlik etməyə kömək edə bilər. Lazımı resursları səmərəli şəkildə cəlb etmək üçün maliyyələşdirmə strategiyaları dövlət və özəl, yerli və beynəlxalq mənbələrin qarışığından istifadə edə bilər. İnkişaf bankları, kommersiya bankları, investorlar və sığorta sektoru kimi geniş spektrli aktyorlar, MKOM-lar, kooperativlər və SHİ qurumları da daxil olmaqla, müəssisələrə kapitalla çıxışını asanlaşdırmaq üçün bir-birini tamamlayan mandatlarından və

Misal: Oman (2023)

"Kapital bazarında maliyyə dərinliyinin artırılmasına və məhsuldar müəssisələrin, xüsusən də kiçik və orta ölçülü müəssisələrin (KOB) işə salınması üçün innovativ modellər vasitəsilə davamlı maliyyələşdirmənin təmin edilməsinə diqqət yetiriləcəkdir. Omanın strateji cəhətdən əlverişli coğrafi mövqeyi Omanın özəl müəssisələri ilə beynəlxalq biznes ictimaiyyəti arasında investisiya əməkdaşlığını asanlaşdırmaq, yaşıl texnologiyalara yüksək keyfiyyətli birbaşa xarici investisiyaları cəlb etmək və Omanın 2050-ci ilə qədər xalis sıfıra çevrilməsinə kömək etmək üçün əla fürsət təqdim edir. Bu global tərəfdaşlıqlar iqtisadiyyatın şaxələndirilməsini genişləndirəcək və ixrac töhfələrini artırmaqla Omanın ÜDM-ini yüksəldəcəkdir".

Misal: Braziliya (2024)

Ekoloji Transformasiya Planı çərçivəsində MMT dövlət və özəl maliyyələşdirmə üçün müxtəlif alətləri müəyyən edir. Bura daxildir:

- ▶ Davamlı Suveren İstiqrazlar
- ▶ 12,114/2009 sayılı Qanunla yaradılmış İqlim Fondu
- ▶ Braziliyanın Xarici Özəl Kapitalının Səfərbər edilməsi və Valyuta Qorunması Proqramı (Eco Invest Brasil Proqramı)
- ▶ Braziliya Davamlı Taksonomiyası
- ▶ Vergi islahatı (2023-cü ildə başlanmışdır)
- ▶ İqlim İnvestisiyaları və Ekoloji Transformasiya üçün Braziliya Platforması
- ▶ Braziliya Emissiya Ticarət Sistemi

güclü tərəflərindən istifadə etməklə töhfə verə bilirlər. Maliyyə institutları da qeyri-formal iqtisadiyyatda iqtisadi vahidlərin rəsmiləşdirilməsinə dəstək verə bilər. Bundan əlavə, güclü lazımi araşdırma prosesləri rəhbər tutulduqda və innovativ maliyyə alətləri tərəfindən dəstəkləndikdə investisiyalar həm ekoloji, həm də sosial məqsədlərə nail olan müəssisə təcrübələrini təşviq edə bilər.

▶ **Dayanıqlı müəssisələr və layiqli əmək üçün karbon bazarlarından istifadə**

Karbon bazarları ölkələr tərəfindən xüsusilə yüksək emissiya sektorlarında emissiyaları azaltmaq və ya kompensasiya etmək və hökumətlər və iştirakçı təşkilatlar üçün gəlir əldə etmək yolu kimi getdikcə daha çox nəzərdən keçirildiyinə görə, onların hamı üçün ədalətli keçidi təşviq etməsi çox vacibdir. Bir tərəfdən, daha kiçik müəssisələr; hətta karbon bazarlarında birbaşa iştirak etməsələr də, daha böyük firmalar tərəfindən ötürülən artan xərclər, xammal və enerji qiymətlərinin artması və əlavə uyğunluq təzyiqləri kimi dolayı təsirlərlə üzləşə bilirlər. Digər tərəfdən, karbon bazarlarında iştirak müəssisələr, o cümlədən MKOM-lar

Misal: Vyetnam (2022)

"Müəssisələrin kredit proqramlarına, layihələrə və karbon bazarının inkişaf etdirilməsinə çıxış əldə etmək və onların həyata keçirilməsində iştirak etmək imkanlarını gücləndirmək."

Misal: Braziliya (2024)

"Braziliya Emissiya Ticarət Sistemi: karbon bazarının tənzimlənməsi yeni biznes imkanları təmin etmək və İqlim Dəyişikliyi üzrə Milli Siyasət və Braziliya tərəfindən imzalanmış beynəlxalq müqavilələrin həyata keçirilməsini dəstəkləmək üçün istixana qazları emissiyalarının azaldılmasına və aşağı karbonlu texnoloji innovasiyaların təşviqinə yönəlmişdir."

və kooperativlər və digər SHİ subyektləri üçün yeni gəlir mənbələri yaratmaq və layiqli işin yaradılmasını dəstəkləmək üçün imkanlar yarada bilər. MMT-lər sosial məqsədlərə, eləcə də ekoloji qazanclara nail olmaq üçün karbon bazarlarında müxtəlif növ müəssisələrin iştirakını dəstəkləmək üzrə öhdəlikləri əhatə edə bilər.

Nəzəriyyədən praktikaya

Xüsusilə dayanıqlı müəssisələrin inkişafına diqqət yetirməklə ədalətli keçidin integrasiyası hər bir MMT üçün vacibdir. Buna baxmayaraq, MMT-nin effektiv həyata keçirilməsi Əmək Nazirliyi də daxil olmaqla bir çox nazirliklərin və MKOM-lara cavabdeh olanların, eləcə də biznesin inkişafı xidmətləri göstərən və ya kooperativləri təşviq edən dövlət qurumlarının fəal iştirakını tələb edəcəkdir. İşçilərin və işəgötürənlərin təşkilatlarının mənalı iştirakı əsas olacaqdır. Bu baxımdan, MMT-lər, hətta formalaşma mərhələsində belə, işçi və işəgötürən təşkilatlarının real iqtisadiyyatın oyunçuları kimi oynadığı mühüm rolu açıq şəkildə etiraf etməklə, bütöv hökumət və bütöv cəmiyyət yanaşmasının vacibliyini vurğulamalıdır. Bundan əlavə, MMT-nin investisiya planlamasının ədalətli keçid tədbirləri və dayanıqlı müəssisələrin təşviqi ilə əlaqələndirilməsi strategiyaların həyata keçirilməsinə imkan vermək üçün lazımı maliyyə resursları ilə dəstəkləndiyini təmin edir. Bu, maliyyə axınının real iqtisadiyyata keçid ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmasını axtarmaq üçün kapital təminatçıları ilə erkən və davamlı əlaqəni tələb edir.

Əsas resurslar

- ▶ [Hamı üçün ekoloji cəhətdən davamlı iqtisadiyyatlara və cəmiyyətlərə ədalətli keçid üçün təlimatlar](#)
- ▶ [Hamı üçün ekoloji cəhətdən davamlı iqtisadiyyatlara və cəmiyyətlərə ədalətli keçidlə bağlı qətnamə](#)
- ▶ [BƏT-in ədalətli keçid və layiqli əmək üzrə MMT-lərin gücləndirilməsi təklifi](#)
- ▶ [Çoxmillətli Müəssisələr və Sosial Siyasətlə bağlı Prinsiplərin Üçtərəfli Bəyannaməsi və ekoloji cəhətdən davamlı iqtisadiyyatlara və cəmiyyətlərə ədalətli keçid](#)
- ▶ [KOM-lar üçün ekoloji davamlılığa doğru ədalətli keçidin reallığa çevrilməsi](#)
- ▶ [Ədalətli keçid Maliyyələşməsi - Bankçılıq və sığorta üçün yollar](#)
- ▶ [Bankçılıq və investisiya fəaliyyətləri üçün Ədalətli keçid Maliyyələşməsi Aləti](#)
- ▶ [Sosial və Həmrəylik İqtisadiyyatı: Ətraf mühitin davamlılığı](#)
- ▶ [BƏT-in Yardım masası: Biznes və ədalətli keçid](#)
- ▶ [İkiqat keçid: rəsmiləşdirmə və layiqli əmək ilə ekoloji davamlılığa keçid](#)
- ▶ [Müəssisələrin yaşıllaşdırması: proseslərin və iş yerlərinin dəyişdirilməsi](#)
- ▶ [Karbon bazarları və onların hamı üçün ədalətli keçid üçün nəticələri](#)
- ▶ [Çoxmillətli Müəssisələr və Sosial Siyasətlə bağlı Prinsiplərin Üçtərəfli Bəyannaməsi](#)
- ▶ [BMT-nin Biznes və İnsan Hüquqları üzrə Rəhbər Prinsipləri](#)
- ▶ [Məsuliyyətli İşgüzar Davranış üzrə Çoxmillətli Müəssisələr üçün İƏTİ-nin Təlimatları](#)

Sosial ədalətin inkişafı,

layiqli əməyin təşviqi

Beynəlxalq Əmək Təşkilatı Birləşmiş Millətlər Təşkilatının iş dünyası üzrə agentliyidir. Biz hökumətləri, işəgötürənləri və işçiləri məşğulluğun yaradılması, iş yerində hüquqlar, sosial müdafiə və sosial dialoq vasitəsilə işin gələcəyinə insan mərkəzli yanaşmanı təmin etmək üçün bir araya gətiririk.

Illustration generated with Adobe Firefly

ilo.org

International Labour Organization
Route des Morillons 4
1211 Geneva 22
Switzerland

**Dayanıqlı Müəssisələr, Məhsuldarlıq və Ədalətli
Keçid Departamenti (Müəssisələr)**
ENTERPRISES@ilo.org

Bu işin hazırlanması zamanı dizayner abstrakt şəkillər və illüstrasiyalar yaratmaq üçün Adobe Firefly proqramından istifadə etmişdir. Dizayner məzmunu görə tam məsuliyyəti öz üzərinə götürərək, lazım olduqda məzmunu diqqətlə nəzərdən keçirdi.

Bu iş CC BY 4.0 lisenziyası əsasında mövcuddur, hansı ki, istənilən məqsəd üçün məzmunun təkrar istehsalına, yayılmasına və uyğunlaşdırılmasına (tərcümə daxil olmaqla) icazə verir. Kredit ilkin mənbə kimi BƏT-ə verilməlidir.

